

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Congressen

Oude liefde, Nieuwe kansen

Studiedag van de NVRG secties Ouderen en Psychiatrie

[Utrecht, 15 juni 2018]

Jan Meerdinkveldboom

In lezingen en workshops stonden de secties Ouderen en Psychiatrie stil bij de invloeden van individuele problemen van ouderen die de partnerrelatie onder druk kunnen zetten.

Na haar inleiding vervolgde sectievoorzitter Pauline Beusekamp, als GZ-psycholoog en systeemtherapeut/opleider werkzaam bij de Radbouduniversiteit in Nijmegen, met een lezing over de implicaties van de ziekte van Parkinson bij een van de partners. Hoezeer een systeemtherapeut van nut kan zijn bij deze ziekte demonstreerde ze door een uitvoerige opsomming van alle klachten en symptomen. Daarbij bleek dat werkelijk alle verstoringen van het functioneren indringende effecten hebben op de partnerrelatie. Die variëren van de fysieke handicaps tot veranderingen in de persoonlijkheid. In een gepresenteerde casus vertelde de vrouw dat zij haar man kwijt was, onder andere door de opgetreden emotionele beperkingen. Deze leidden tot conflicten tussen hen, waarbij bijvoorbeeld het bij de ziekte van Parkinson behorende maskerachtige gelaat haar niet meer de kans bood de emoties van haar man te 'lezen'. Ook kwam de verandering op seksueel gebied aan bod. De ziekte van Parkinson zelf zorgt voor hyposeksueel gedrag, maar de medicatie kan juist leiden tot

hyperseksualiteit, met alle emotionele en sociale gevolgen van dien. Verder werd het begrip *punding* onder de aandacht gebracht, een compulsief en excessief hobbyisme dat tot veel ongenoegen in huis kan leiden. In de begeleiding is het belangrijk om aan deze effecten van de ziekte van Parkinson aandacht te besteden en er uitleg over te geven. Deze wijze van externaliseren van de ziekte helpt het echtpaar hun weg erin te vinden. Dat werd toegelicht door Xander van Ruisen, sinds zeven jaar bekend met de ziekte van Parkinson, en zijn vrouw Dorien Wissink. Open en eerlijk illustreerden zij het betoog van Beusekamp met hun eigen ervaringen. Het was een moedig optreden waarbij niets werd verheeld: de effecten van de ziekte van Parkinson op iemands functioneren als persoon, echtgenoot en vader zijn erg groot.

Rosalien Wilting, werkzaam als klinisch psycholoog en psychotherapeut bij GGzE (en thans bij GGZ Breburg), ging in een volgende plenaire lezing in op oudere mensen met een Autisme Spectrum Stoornis (ASS) en hun partners. Marijke Maas, systeemtherapeut, en Henk Hendriks, een achtenzestigjarige man met een stoornis in het autistisch spectrum, ondersteunden haar daarbij. De gevolgen van ASS voor een relatie zijn natuurlijk niet zo eenduidig als bij de ziekte van Parkinson, want bij ASS is de gevarieerdheid van de problematiek erg groot. Bij zo'n relatie met een partner met ASS is niet alleen de patiënt maar ook het systeem prikkelbaar (geworden). De gezinsleden zijn meer alert op elkaar dan gewoonlijk omdat de communicatie vaker onduidelijk is en dus spanningen geeft.

Het op jonge leeftijd, dus tijdig, stellen van de diagnose wordt soms bemoeilijkt doordat velen met een stoornis in het autistisch spectrum compenserende vaardigheden aanleren waardoor de stoornis voor de buitenwereld niet gemakkelijk zichtbaar is. Bij ouderen is de partnerrelatie door de aanwezigheid van symptomen van autisme intussen vaak langdurig lastig geweest. Als bij hen het vermoeden rijst van een neuropsychiatrische stoornis wordt meestal eerst aan een vorm van dementie gedacht, en zeker niet aan een aan autisme verwante stoornis. Het ouder worden levert stress op waardoor het cognitief functioneren achteruit gaat. Maar bij een psychologisch onderzoek in rust worden geen cognitieve afwijkingen gezien.

De zorg voor (oudere) partners is nog geen gemeengoed. De richtlijn uit 2013 gaat wel in op ondersteuning van de familie maar biedt geen praktische handvatten hoe het systeem begeleid kan worden, en ook de partnerrelatie wordt niet specifiek belicht. In de Zorgstandaard ASS ('17) gaat het zelfs alleen over de medische zorg en blijft ondersteuning in relaties onbenoemd! Als een partner dan wel aan de bel trekt, wordt de stoornis in het autistisch spectrum niet erkend en herkend. De partner wordt dan gezien als de schuldige die problemen maakt, zo wordt vaak ervaren. Als uiteindelijk wel de diagnose ASS wordt gesteld, vallen de puzzelstukjes in elkaar en wordt alles voor beiden helder. Maar dan is ook al veel narigheid ondervonden en is het de vraag of er nog genoeg energie is om een min of meer nieuwe start te maken. Henk Hendriks illustreerde bovenstaande met zijn eigen geschiedenis waarin relaties vaak waren stukgelopen. Ook vertelde hij dat tachtig procent van zijn energie naar het zich handhaven binnen de werksituatie was gegaan. Doordat zijn ex-vrouw meer verwachtte dan hij kon

geven, scheidde hij met zestig jaar, hetzelfde jaar waarin de diagnose werd gesteld. Dat laatste luidde een periode in met veel stress, maar enkele jaren geleden hertrouwde hij met een vrouw die hem neemt zoals hij is.

's Middags gaven Leny van Dalen, ouderpsychiater, systeemtherapeut en expertiseleider bij Cordaan in Amsterdam, en Beatrijs Lens, GZ-psycholoog en systeemtherapeut bij Molemann in Huis ter Heide, afdeling Ouderen, een workshop over de effecten van de ziekte van Alzheimer op de partnerrelatie. Het bleek dat onder de toehoorders velen ervaring hadden met dementie bij iemand in hun omgeving, zoals een van de ouders. In Amsterdam fungeren achtenveertig mensen in thuiszorgteams voor ouderen met de ziekte van Alzheimer. Helaas komt het zorgaanbod lang niet altijd overeen met de behoefte aan ondersteuning. De behoeften worden daarbij te veel gemedicaliseerd en geïndividualiseerd. Het is hard nodig om stil te staan bij het rouwproces door de verloren gegane individuele en relationele mogelijkheden. Veel partners hebben ook hun rol van partner ingeruild voor die van mantelzorger. Ook voelt de partner vaak schaamte over de aftakeling, en de behoefte om zijn of haar vrouw of man met de ziekte van Alzheimer daartegen te beschermen. Het is dan nodig oog te hebben voor ieders autonomie en voor de vaak ingewikkelde vragen om euthanasie. Het was een heldere presentatie door een tweetal dat zich met enthousiasme inzet voor deze doelgroep. Hopelijk heeft hun werk effect op al die professionals die hun uiterste best doen doch tot op heden te veel blijven kijken naar het individu.

Tot slot was ik aanwezig bij de presentatie van Albert Neeleman en Minke de Boer, met als het thema 'Liefde en lust op oudere leeftijd'. Neeleman is klinisch psycholoog,

Oude liefde, nieuwe kansen

psychotherapeut en systeemtherapeut en werkte voorheen eveneens als seksuoloog. Sinds kort is hij toegetreten tot de redactie van *Systeemtherapie*. De Boer is als psycholoog en seksuoloog werkzaam in Almere. Beiden stonden vooral stil bij de vraag hoe je seksuele problemen bij mensen op leeftijd bespreekbaar kunt maken. Want hulpverleners schieten nog wel eens te kort, ze voelen schroom om het onderwerp aan te snijden of ervaren te weinig kennis van zaken. Ook kunnen vooroordelen een rol spelen of is een cultuurverschil lastig te overbruggen. Neeleman benadrukte dat seksualiteit van geboorte tot dood in ons lichaam zit en ons derhalve beïnvloedt. Hij maakte een uitstapje naar onveilige hechting en seks. Daar heeft seks vaak de rol om angsten te bestrijden en wordt er weinig plezier aan beleefd. Ook wees hij op de problemen die mensen uit de LHTB-gemeenschap kunnen hebben als zij ouder worden. Lesbiennes en homo's worden in een tehuis nogal eens door medebewoners als smerig betiteld en uitgescholden. Als zij verzorging nodig hebben kan het daardoor moeilijk zijn voor hen een goede plaats te

krijgen. Al met al was het een pleidooi om seksualiteit bespreekbaar te maken vanuit het perspectief 'dat het er mag zijn'. Heb er dus respectvol aandacht voor, is hun dringende boodschap.

De dag werd afgesloten door Ellen van der Luit, systeemtherapeut bij Molemann, die de presentaties nog eens samenvatte. Bij wijze van slotakkoord werd Margreet de Pater, die als oprichter van de sectie Psychiatrie jarenlang een voortrekkersrol voor deze sectie heeft vervuld, in het zonnetje gezet.

Het was een goed verzorgde en inspirerende dag. Misschien kan elk jaar een dag gevuld worden met de systemische aspecten van verschillende neurologische en psychiatrische stoornissen?

Jan Meerdinkveldboom is kinder- en jeugdpsychiater (niet-praktiserend) en systeemtherapeut. Hij is cursusgever/consulent op het gebied van adolescentenzorg, in het bijzonder rond suïcidaal gedrag. E-mail: jan@mdvb.demon.nl.

Silver Bullets

Congres georganiseerd door Zeeuwse Gronden
[Terneuzen, 24 mei 2018]

Vera Kinne in samenwerking met
Jasmina Sermijn

We reizen af naar Terneuzen, de grootste gemeente in de provincie Zeeland. Daar organiseert Zeeuwse Gronden het congres Silver Bullets in het Scheldetheater en boerderij de Kraaghoeve. Zeeuwse Gronden is een organisatie voor geestelijke gezond-

heidszorg, ontstaan op initiatief van familievereniging Ypsilon en een aantal betrokken hulpverleners. De organisatie is opgericht om mensen met een psychiatrische ziekte zo goed mogelijk te laten wonen. Het bijzondere is dat het niet een instelling is van hulpverleners, maar van cliënten, familie en medewerkers. Mensen wonen zelfstandig in een appartement maar kunnen sociale contacten opzoeken in gemeenschappelijke ruimten. Nieuwe sociale verbanden leveren een wezenlijke bijdrage aan hun herstel. Een ander uniek aspect is de directe betrokkenheid van familie. Voor familie betekent dit dikwijls